

PRZESZŁY (677) *part praet act*

e jasne (w tym 1 r. błędne znakowanie).

sg m N przeszły (19). ◇ *G* przeszłego (105); -ého (29), -ego (1) *MurzOrt*, -(e)go (75). ◇ *D* przeszłemu (4); -emu (1), -(e)mu (3). ◇ *A* przeszły (41), przeszł(e)go (1). ◇ *I* przeszłym (5). ◇ *L* przeszłym (54), przeszł(e)m (4); -(e)m *ModrzBaz*; -ym : -(e)m *Diar* (2:3). ◇ *f N* przeszła (2), przeszł(a) (2). ◇ *G* przeszłej (32), przeszłyj (1) *MurzNT*; -ěj (5), -(e)j (27). ◇ *D* przeszł(e)j (3). ◇ *A* przeszłą (39). ◇ *I* przeszłą (2). ◇ *L* przeszłej (25); -ěj (2), -(e)j (23). ◇ *n N* przeszł(e) (2). ◇ *G* przeszłego (17); -ego (3), -(e)go (14). ◇ *A* przeszł(e) (2). ◇ *I* przeszłym (2). ◇ *L* przeszłym (2) *CzechRozm*, *CzechEp*, przeszłem (1) *MurzNT*. ◇ *pl N subst* przeszłé (24); -é (3), -(e) (21). ◇ *G* przeszłych (152). ◇ *D* przeszłym (6), przeszł(e)m (1) *RejAp*. ◇ *A m pers* przeszł(e) (1). *subst* przeszlé (85); -é (18), -(e) (67). ◇ *I m* przeszłými *SarnStat* (3), przeszłymi (1) *CzechEp*. *f* przeszłými (3) *RejZwierc* (2), *SarnStat*, przeszłymi (1) *WujNT*; -émi (1), -(e)mi (2). ◇ *L* przeszłych (35).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Który przeminął; dawny, stary; praeteritus HistAl, Mącz, PolAnt, Vulg, Modrz, JanStat, Cn; superior Mącz, Modrz, JanStat; prior Vulg, PolAnt, Cn; anteactus Mącz, JanStat, Cn; priscus Mącz, Modrz; antiquus PolAnt; obsoletus, pristinus, vetus Mącz; transactus JanStat; antecedens, superanteactus Cn (393)* : Iny pochodzą z napełnienia ciała, albo z wypróżnienia, czałem zmyłli prześlęy, czałem z obłudy, czałem z myłli y z obłudy łpołem *GlabGad* L4; Vmieyże też vzywać wierności a cznoty Snadnie łzczęfcie nagrodi tve prześlę kłopoty *RejJóz* Lv, C2v, N8v, O2v, Pv; *MurzHist* B2v; *MurzNT* 66v; GOdny ku pámieťaniu iest ten Pfalm/ ktorego pirwřza czałtká zamyka w łoby dzękwanie zá wybáwienie prześlę. *LubPs* G2, Z6; *RejWiz* 116; *Leop Rom* 3/25; *BibRadz Is* 54 arg; po tych okrutnych Papieźoch będąc [papieź *Anastazyus III*]/ niechciał náłładować ich wřzetczości/ y owřzem miárkował ich prześlę niecnoty. *BielKron* 173v, 305v; Monimentum, Pámieťká/ znak pámieťki czyey/ wřzeláka rzecz która nas nápomina z czego prześlęgo/ yáko yest grób kámieniem połozony/ napis/ tytuł/ słup/ xięgi/ etc. *Mącz* 230d, 11a, 215d, 262b, 322c; *Lékárřtwá końskie*/ od tegož Wydawce podané/ ktoré též nie mniey poblákáne były/ iáko y prześlę lékárřtwá *Ludzkie SienLek* 164v; A zálie/ przywodzac łobie [starzy ludzie] ná pámieć prześlę rołkofzy/ przywodzą též y čás ktorego to było/ á zátym gi chwałá iáko bárzo dobry *GórnDworz* H6v, H7, Ff2; *GrzegŚm* 38; prze nią [sprosną chuć] dobrodzieyřtw prześlých nie pomnimy/ Gdyž též iedno nic nie dáć á wřzytko brác chcemy. *HistLan* F4; Niech łie karzą ludzkimi prześlými łzkodámi/ A řtráľznemi w koło nas wřzędy przygodámi. *RejZwierc* 253, 5, 5v, 10v; *CzechRozm* 79v, 81v; *KochPs* 28; Y zá káznodzieię teľ řwego/ ktorego iey był Pan Bog dał/ prořlá pilnie áby go Pan Bog záchowál/ [...] y wten čás wřzytki iego pokufy prześlę przypomináiac/ prořlá/ áby odnich vchowác go raczył. *SkarŻyw* 583, [237], 491; *CzechEp* 181, 268, 381; *NiemObr* 114; *VENus*/ nieodnawiay mi iuž prześlęy nádzieie/ Niech łię móy nieprziáciel (wřzak wielř kto) nie řmieie. *KochFr* 71; *KochMuza* 27; *ReszHoz* 130, 132; Z káźdego kátá łmutek y záłość vymuie/ A próžno prześlých poćiech cłowiek vpátruie. *WisznTr* 14; *ActReg* 41, 96, 135, 148; Prześlę wyřtěpki niech v ćiebie tyle Nie wažá: izbyř niezwyćięžney řile Swey/ gniew przydawřzy/ nas chciał wykorzeńić *GrabowSet* V, Lv; Vpadki y niepráwořci prześlę/ przedziwná mocá řwá w lepřze twoie obroćil

LatHar 676, 33, 170 *marg*; iáľmużná oczysćia grzechy/ y czyni dofyć zá przeźłte grzechy. *WujNT* 243; Abowiemći sćtáie fię odrzucenie przeźłtego zakonu: dla ľłábości niepożytku iego. *WujNT Hebr* 7/18, s. 16, 47 [2 r.], 57, 236, 243 (12); *WysKaz* 23 [2 r.]; Téż wfyłtki zgwałćenia Przymiérza/ pokoiu/ y poľtánowienia obietnic/ iefliby które między łtronámi ná woynách przeźłtych przydáły fie/ zá mocą ninieyfzýy zgody nickszemné czynimy y wniwecz obrácamy. *SarnStat* 1081, 6, 355, 417, 588, 631 (11); *SkarKaz* 245b; A ia niech będę ludźiom wyľławiony/ Ná przykľad ľáľką twoią obdárzony. Gdyľz mię dźiś ręká twa święta dotknęľá/ Y hárdóść we mnie má przeźłá więľá. *CzahTr* B3v; *PaxLiz* C3v; *SapEpit* B.

W poľczeniu z nazwą zgromadzenia publicznego mającego charakter urzędowy [w tym: sejm (11), trybunał (2), wiec (1)] (14): ktorzy na wieczach povinni byvacz iefłliby na ktorych prze chorobę ľwá niebeli na bliľko przyľłtych wieczach, takze tez nizli na łwoye mieľczá zafięda prziiľfiácz mayá iako prze pravá chorobę na przeľłtych wieczach niebeli. *ComCrac* 15v; *Diar* 84; wľpomináło łye teź y tho ná przeźłtych Seymiech v nas/ owo dali Bog ná tym Seymie tá ľpráwá doydźie *OrzRozm* V3v; Státut Polłki w druk wychodzi pod temi czáfy/ wedle tego iákom łye z tá rzeczą ná dwu przeźłtych Seymiech publice declárowáľ y opowiadaľ. *SarnStat* *8; tákże kauzy które od którýchkolwiek Tribunałów przeźłtych w Woiewództwách vchwalonych przypadáły/ [...] temu Tribunałowi naleźć będą. *SarnStat* 855, 90, 91, 104, 851, 1130 (10); *SkarKazSej* 695b.

W poľczeniach szeregowych (21): *BierRaj* 21v; wybaw mie łlugę twego. N. od wľzelkiego złego wćzynku przeźłtego/ ninieyfzego/ y przyľłtego *TarDuch* E2; *BielŻywGlab* nľb 15; Thákowa iefł wáľzá mądroć/ ktorá vmyľł wáľz iáľnieie thák iż teź przez táiemnoľci przeźłtych rzeczy/ ninieyfzych/ y przyľłtych nie odpornie wfyłtki łwoie rzeczy ľpráwuiecie. *HistAl* F5, H2v; W tym zakonye áľbo piľmye śwyęty m łá nye tylko przykazányá y zákazányá/ ále y obyáwyenya/ ták przyľłtych yáko przeźłtych y potocznych rzeczy *KromRozm II* i4v, b2, pv; *BielKron* 333; *BiałKat* 156; (*marg*) Práwá drogá kto chodzi. (-) kthory łobie przeźłtych rzeczy nic nie wáży/ tylko ie łobie ná pámięć á ná ćwiczenie rozmyľła/ przyľłtych fie nic nie ľęka/ [...] Terázeyľzych [!] [...] z wesoľá myľłá wżywa *RejŻwierc* 138v, 88; *LatHar* 118, 200 [2 r.], 489, 662; Piľmoć nie twierdzi iedno Kátholická wiáre/ rzeczámi przyľłzymi/ ninieyfzymi y przeźłtymi: przeźłte powiedáiac/ przyľłte przepowiedáiac/ á ninieyfze pokázuiác. *WujNT ktv*; *SkarKaz* 580a; Przyľłte rzeczy przeźieray [...] Ninieyfze dobrze miárkuy [...] Przeźłte dobrze pámiętyá á vmiey fię karáć/ Ludzkimi przygodámi *CzahTr* C4.

W przeciwwstawieniach: »przeszły ... przyszły (7), terázniejszy (2), obecny, nowy« (11): COkolwiek czyniľz rozmyľłay fie záwždy/ A końcá pátrzay/ ná czo ma przyść káždy. Bo przeźłte rzeczy iáko táko miná/ A terázeyľze [!] záwždy gľośno łłyná. *RejŻwiercTrzec* Aaa2v; Prorok nie mowi o rzeczy ná potym przyľłzey/ ále o przeźłzey. *CzechRozm* 133v; mogá fie teź [*małe dziatki*] odmienić z żywotá przeźłte⁸⁰ w nowy gdyż iefłczce łtárego nie poznáły/ áni o nim wiedzá. *CzechRozm* 258v, 117v, 133, 133v; Táľ otworzonimi oczymá pátrzym ná chwałę Páńľká/ kthora w męce męćeńnikow przeźłá iefł/ ále w dzielności y łkutkach/ obecna iefł. *SkarŻyw* 567; *ArtKanc* Mv; *ActReg* 108; naleźy ná opátrznęgo Pána przeźłtych rzeczy pámięć máiac/ pilno przegľadáć przyľłte *SarnStat* 369 [*idem*] 382.

W charakterystycznych poľczeniach: przeszły(-e, -a) boj, boleści (2), ceremonije, chwała, daniny, dary, dobrodziejstwa (3), frasunki, gniew, godność, grzech(y) (22), hardość, kłopoty (3), lekarstwa,

majątności, nadzieje, nakłady, niecnoty, niefortuny (2), niegodność, nieprawości (2), niewdzięczność (2), obietnice, obyczaje, ofiara, pobory (3), pociechy, pokusy, porażki, porządki, posługi, postęпки, pożądlivości, pożytki, praca(-e) (2), przygody, przyjaźni, rozkoszy (3), sakrament, służby, smętki, sposoby mowienia, stan, stare summy, szkody (3), troski, trudności, uczynek, upadki (2), utrapienie, wojny (6), wybawienie, wysługi(-a) (2), występек (3), zaburzki, zakon, zasługi (2), złączenie, złości (4).

Wyrażenia: »dawno przeszły« (1): Prawdá to ieft/ iż wedle litery mowi [Bóg] o onym wybáwieniu Izráelczykow/ z niewoli Egiptłkiey/ ktory do źiemie obiecány doprowadził/ názwawłszy gi łynem łwoim pierworodnym. Ale to co on wedle litery / o rzeczy dawno przefłzley/ włzyłtkim przyczyta/ to też Ewánieliftá zołobná Iezułowi Pánu nieiákim łpofobem duchownym przypifuiie *CzechRozm* 143v.

»dzieje przeszłe; przeszła historyja« (1;1): Grekowie ie [Trojan] nád nádzyeię ich zwoiowali/ y okrucieńłtwo nád nimi vczynili. Ale to łą wymyłłne rzeczy/ ku przefłzlej hiftoryey nie zależą. *BielKron* 61; *GostGospSieb* +2v.

»już przeszły« = *iam praeteritus JanStat* (5); *CzechEp* 168; (*nagł*) Pozew przepelzłego przypożwu. (-) KTóry cię przypożywa do gotowego pozwu przepelzłego/ który iemu przepelzł ná Rocéch Ziemłkich w N. iuz przefłzłych: którym cię był pozwał o to/ rc. *SarnStat* 1246, 1247 [3 r.].

»przeszłe rzeczy; przeszła rzecz« = *praeterita HistAl, PolAnt, Mącz, JanStat, Cn; priores PolAnt; antea facta, antegesta Cn* [szyk 46:20] (65;1): *BierRaj* 23; *BielŻywGlab nlb* 15; Czemu myłłaci o rzeczách przyłłych głowę na doł zchylaia. (-) Bowiem pamieć ieft w tile głowy gdzie łą zachowane włzyłłkie przefłzłe rzeci *GlabGad* B3; Bo acz teraz nałze łercza poczęłci łie łmieia Ale wiecznie z przefłlych rzeczy łnadz nie otrzewieia *RejJóz* P2; *HistAl* F5, H2v; ktory [Bóg] yełł dołkonála mądrolć wyczną á nyezmyerná mocá złączoná/ á włlyłłtkye ninyeyłłe/ przefłłe/ y przyłłłe rzeczy w łobye ogárnyáya *KromRozm II* b2, i4v, pv, t4; *KromRozm III* B7; *LubPs* Z4v; *RejWiz* 18, 185; Przeszłe rzeczy hámuia/ łwiát s przypadkow rády. *RejZwierz* A6v, A4; Abowiem oto łtwarzám nowe niebo y nowá ziemie/ á rzeczy przefłzłe w pámieci nie będą/ áni łię więcey tkná łercá. *BibRadz Is* 65/17, I 371b *marg*, *Sap* 11/13; Człowiek záprawde ktory łie rozumem przyrodzonym łprawuie/ ná czás od Pána Bogá pożyczonym/ ná trzech rzeczách opátrznosc łwoie ma ładzić/ tho ieft/ ná przefłzley/ ninyeyłzey/ będącey. *BielKron* 333, 107v, 131v, 320v, 333v; Ktoryż tedy żywot moze być/ albo rołkofłznielyzy albo pożytecznielyzy/ iedno vłławicłnie czytać/ álbo pifać/ yzebyłłmy s czytania przefłlych łie rzeczy wywiadowali *KwiatKsiąż* H, G4v; Prognosticon, Práktýká rzeczy przefłłych przeyłżzenie. *Mącz* 147b, 163c, 189c, 304a, 305c, 350d; *BiałKat* 156; Bo thák vczą Mędracy/ iż to poćciwemu przyłłtoi przefłłemi łie rzeczámia ćwiczyć/ á przyłłłe ná pilney pieczy miewác. *RejZwierc* 154, 88 [2 r.], 138v; *RejZwiercTrzec* Aaa2v; *BudBib* I 296d *marg*, I 301d *marg*; *CzechRozm* 53, 133, 133v [2 r.], 143v; Tołż czynia [odstępują od Pana Boga] owi co łię do czárownic y czárow po pomoc vciekáia/ ábo wiadomośc rzeczy przyłłlych y przefłłlych táiemnych (ktore łobie Pan Bog zołławuie) ludziom/ y náukom ich omyłłnym przypifuiá. *SkarŻyw* 173; *KochTr* 25; Záčzymby y niełmiertelnośc dułze práwie zágáslá/ iefłlibyłłmy áni przefłłlych rzeczy pámieci rozmyłłáli/ áni przyłłlych zdrowá poráda/ y od łtárlzych wziętým przyłłładem vpředzáli. *StrykKron* A, 742; *CzechEp* 168; *ActReg* 61, 96, 116, 161; Monumentum – Pamiátka, przefłłlei rzeci. *Calep* [673]a; *LatHar* 662; *WujNT* ktv [2

r.]; *SarnStat* 369, 382, 398, 453, 714, 906; *Vyźrzála* [*Maryja*] rzeczy przeźle/ ninieyfe/ y przyźle/ á wzytki zákryte/ y táiemne/ ktore łam P. Bog iey obiáwił. *SkarKaz* 580a; *CzahTr* C4.

»przeszłe sprawy; przeszła sprawa« [szyk 4:3] (5;2): *BielKron* 333; Ale kto poyźrzy w one łpráwy przeźle Papieźow Rzymłkich/ obaczy/ poki z łto mocy mieli/ iáko znácznie/ y gwałtownie/ Monárchy łwieckie z mieyfc łpycháli *NiemObr* 167; *ActReg* 107, 109; [grzech] Przeciwo Dźiewiątemu y Dźieśiątemu [*przykazaniu*]. ZEzwolenie ná myłf ábo łpráwę nieczyłtá/ przeźlá/ ninieyłzá/ ábo przyźlá/ y w niey kochánie. *LatHar* 118, 200 [2 r.].

»przeszły żywot« [szyk 3:2] (5): [*Jan i Apostołowie nurzali tych*] ktorzy fie káiáli przeźle⁶⁰ żywotá/ y grzechy wyznawáli. *CzechRozm* 257, 258v; łtworzyciel y Pan Bog náłz [...] włpomniáł ná łwięty przeźly żywot iego [*Teofila*]/ gdy łłuzył kościołowi/ gdy opátrowáł wdowy *SkarŻyw* 172; *CzechEp* 427; *GórnTroas* 29.

Szeregi: »abo przeszły abo będący« (1): ludzie gdy pokutuyá tedy abo za grzech przeźly abo bądący *PatKaz III* 137v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»dawny a przeszły« (1): Przeto włzelki ma ciągnáć aby miał mądročf ktoráź fie we trzech rzeczách zamyka: aby włzelki vmiał ninieyfe rzeczy łprawowác, dawne á przeźle pamiętać, á na czáfi przifzle zawłze mieć bacžnoć *BielŻywGlab nlb* 15.

»i przeszły i dzisiejszy« (1): Niech więć y pod obłoki rozum czáfem gmerze. Wwázáiąc y przeźle y dzifiefyfe rzeczy *RejWiz* 18.

»przeszły albo minęły« (1): Przeźlych rzeczy áłbo minęlych/ ludzka łtárożytność teź piłác nie zániedbáá *BielKron* 333v.

»(tak) przeszły jako i (albo) niniejszy« [szyk 2:1] (3): *BierRaj* 23; *BielKron* 333; Sákrámentóm ták przeźlym iáko y ninieylyzm dáł [*Chrystus*] łkutek y moc tę/ ktorá miály/ y máią: á to áby ták zacná y thák wielką ofiárą wlycyfy byli poświęćeni. *BiałKat* 296. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 19 r.*]

»(ani, tak, i, jako, nie tylko) przeszły, (ani, i, a, a(1)bo, jako i, tak i, ale i, ale teź) przyszły« = *praeteritus et futurus* *JanStat* [szyk 17:7] (24): *KromRozm II* t4; *KromRozm III* B7; Abowiem tákowa wiárá łámá tylko/ włzelkiego tżłowieká łpráwiedliwym tżyni/ przed Pánem Bogiem/ kthory iá ma/ bes włzelákich załlug przeźlych áłbo przyłlych *KrowObr* 55v, 44; *BibRadz I* 371b *marg*; [*Oktawiusz*] Kościoł Ianułá ktorego zá bogá walecznego mieli/ á máłowáli o dwu twarzách/ rozumieiąc iż wiedzyał przyźle rzeczy y przeźle/ zámknął ná známie pokoiá *BielKron* 131v, 320v; *Mqcz* 163c; závády z bełpiecznym á z wełoyłym łumnieniem łtać moźefz przed oblicznoćią iego [*Pana*]/ nic fie nie łękáiąc áni przeźlych/ áni przyźlych zaburzek/ áni zádných niebełpieczności łwiátá tego. *RejAp* 3v; *RejPos* 295; *RejZwierc* 88, 154; ktorey [*zasługi Pana Chrystusowej*]/ łtawlyfy fie vczęłtnikámi w tym Sákrámentie/ łáłkę Bożą y grzechow przeźlych odpufzćenie/ y od przyźlych vchowánie y obronę mamy. *WujNT* 223; *CzechRozm* 53; *SkarŻyw* 166, 173; *KochTr* 25; *StryjKron A*; *ActReg* 61, 96; A ten Státut ma fie łćiągáć nietylko ná przyźle rzeczy/ ále teź ná przeźle. *SarnStat* 398 [*idem* 714], 453, 714; Kiedy one *Maendes* zefzly fię w gromáde/ O czárách y o gułłách czyniły więć ráde: Iedná drugá vczyłá/ [...] Iáko wroźyc ná rękú: iák poznáć przygody/ Ták przeźle iáko przyźle/ pożytki y łzkody. *KlonWor* 7. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 19 r.; w przeciwstawieniach 5 r.*]

»przeszły i skończony« (1): Pan Chrifus przez wefele fynowi od oycá fprawione/ nie rozumie żadne⁶⁰ wcielenia: áni vczy o rzeczy iuz przefzley y fkończoney: ktoraby iuz w wcieleniu musiála bylá mieć koniec *CzechEp* 168.

»przeszły i sprawiony« (1): Chrześciánie przefzley y fprawioney ofiáry Páná Chriftułowey pámiątkę obchodzą *WujJud* 236v.

»stary (a. zastarzały) a przeszły« [szyk 2:1] (3): Mores prisci, Przelzłe á ftáre obyczáye. *Mącz* 322c, 305c, 350d.

»przeszły i świeży« (1): niech to v siebie vważą/ iáko wielkie vmnieyzenie Krześciánftwá ztąd przyfzło: ná przefzłe porażki/ y ná té świeże niech wfpomnią *OrzJan* 71.

»(i) przeszły a (i, albo) terażniejszy« [szyk 3:1] (4): *ZapKościer* 1582/32v; Bog zna ze naymnieyszey pociechy nie mám y zprzesłych y zteraznieyszych trudności widząc co publice y privatim navspokoieniu wRptey należy *ActReg* 88; *GostGospSieb* +2v; Z ktorego fkárbu Rzeczypoś(olitej) ábo więc z Poborow terażnieyfzych y przefzłych/ ták Polfkich iáko y Lite[w]fkich/ gdybychmy dobrá Rzeczypoś(olitej) *ad rationem quingentorum millium* nie dawno záftáwione wykupili/ [...] tedyby y to bylá wielka pomoc do augmentácyey tego fkárbu Rzeczypoś(olitej). *VotSzl* D3v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.; w przeciwstawieniach 2 r.*]

W przén (1) : Rozum [...] na przefzłe/ ninieyfze/ y przyfzłe rzeczy oko máiąc/ z nich rozmaitych áffektow pobudkę bierze *LatHar* 662.

a. *W funkcji rzeczownika:* »przeszłe« = przeszłość (2) : *BudBib* I 296d *marg*; Czymem fie przedtym dręczył/ teraz fie lekuie. NIC mi o przefzłe/ áczem doznał ná fie trwogi/ Lecz teraz fnádnie mogę wśieść miedzy bogi *OstrEpit* A4.

a. *O czasie* (132) :

W połączeniach szeregowych (6): Doftoynóć tey [liczby trójcy tj. trzy] z tąd fie vkazuje/ iże oto wfelki czas na trzy fie częfci dzieli/ przefzłą/ ninieyfzą/ y przyfzłą/ wfelka theż rzecz/ abo była/ abo ieft/ abo będzie. *KłosAlg* A2v; ninieyfze czáły tobie lepsze fą niż przefzłe ábo przyfzłe *BielKron* 80v; *RejAp* AA4v; *RejPosWiecz*² 94v; *CzechEp* 68; Siłá obaczyć trzebá/ patrzeć ná przefzłe/ ná terażnieyfze y ná przyfzłe czáły temu/ kto práwá ftánowić/ á w dobre obyczáie ludzi záprawić ma. *GórnRozm* L2.

W przeciwstawieniach: »przeszły ... przyszły (4), niniejszy (2), nowy, terażniejszy« (8): Nie mowże/ Przeczże czáły przefzłe były lepsze niżli ninieyfze? *BibRadz Eccle* 7/11; *GórnDworz* H7; *BudBib* 4.*Esdr* 4/42[44], 43[45]; Ktorem [argumentem ksiądz Powodowski] okázuie tę zacność nowego przymierza/ nád przefzłe czáły. *CzechEp* 268; *GrabowSet* H2v; Státut káždy ná przyfzłe czáły pátrzy/ nie ná przefzłe. *SarnStat* 49; *PaxLiz* B2.

Wyrażenia: »przeszłe czasy (przeszły czas)« = *tempora praeterita* *JanStat*; *priores dies* *PolAnt* [szyk 24:17] (41): Acz to czáfem v drugich bywa rzecz namnieyfza/ Kiedy co potrzebnego w rozmowach fychamy/ Iż to przy fwey pámięci dłuگو zachowamy. A potym rozważiáć iż fie tym ćwiczymy/ Czás przefzły y przygody ná pálcach liczymy. *RejWis* 68, A4v; *RejZwierz* bb4, 130; *BibRadz Eccle* 7/11, I 353v, *Eccli* 2/10[11]; *BielKron* 80v, 81; *KwiatKsiąż* H; *SarnUzn* C; *RejAp* AA4v; Táž przyczyná ia wierzę przywodzi náfze ftárce ktemu/ iż przefzłe czáły chwałą/ á terażnieyfze gánią *GórnDworz*

H7; *RejPosWiecz*² 94v; A gdy tak sprawifz ftan fwoy y przyrodzenie fwoie/ tedić iuż żadny czas dármo nie wynidzie. Bo przefzły czas będziefz pámięthał y im fie ćwiczył s czytánia spraw onych zacnych mądrych/ á poważnych ludzi. *RejZwierc* 19, 136v *margin*, Bbbv; *BudBib* 4.*Esdr* 4/42[45], 43[45]; *CzechRozm* 103; *CzechEp* 68 [2 r.], 250, 268 [2 r.]; *NiemObr* 80, 172; *ReszPrz* 98, 109; Iużci ná tym dofyc/ żefmy on przefzły czas wyżyli/ według woley Pogánfkiey *WerGośc* 209; *GórnRozm* L2; *ActReg* 138; *WujNT* 754; *SarnStat* 49, 413, 439, 542, 1198, 1242 [2 r.], 1244.

»dawno przeszły« (2): *Mącz* 322c; Tedy fię w tym nie czuie *X(iqdz) K(anonik)* iż Ian nie mowi o czásie iuż tám dawno przefzłym/ ále o tym ktory zá niego był: piżąc to co fłyfzał y widział *CzechEp* 250.

»przeszłe dni« [szyk 1:1] (2): *CzechEp* 268; Przyfzłych fię lękam/ przefzłych dni żałuię *GrabowSet* H2v.

»dobrze przeszły czas« = *dobrze przeżyte życie* (1): Choćby kto grzéchem kogo chćiał hánbić ze złości/ Bóg fam/ ktory przenika ferdeczné skrytości/ Wyzwoli go z fráunku: [...] Od tego fye fpodźwiewać kaźniéy y zapłaty/ Dobrze przefzłego czáfú zyłku álbo ftráty. *ZawJeft* 22.

»już (przed tym) przeszły« = *iam praeteritus* *JanStat* (4): [*Wszystkie znamiona i cuda, które czynił Mojżesz*] przypifáne do kfiąg Moyżefzowych po śmierci iego/ nie ściągáią fie áni do czáfú/ iuż przed thym przefzłego/ áni też do czáfú ná potym przyfzłego/ ále tylko do czáfú onego/ ktory był zá żywotá Moyżefzowego. *CzechRozm* 103; Który cię pozywa o to: iż niechcelz mu zápłacić fto grzywien piędędzy pewnégo dłuğu: którés miał iemu zápłacić ná czas iuż przefzły/ á niezapłaciłés *SarnStat* 1242; IZ ty ręczyłés zá fzláchetnégo N. z N. zápłacić dwádźieściá grzywien piędędzy/ ná czas iuż przefzły *SarnStat* 1244, 1242.

»lata przeszłe« = *aetas superior, prisca secula* *Mącz*; *anni proximi* *Modrz* [szyk 4:3] (7): *BielKron* 418v; *Mącz* 322c, 435a; *ModrzBaz* 140v; Bo wspomniemy sobie lata przeszłe za Zygmunta zdały się bydz aurea secula. *ActReg* 22; *GrabowSet* I4v; IVż temu lat siedmnaście/ moi wielce Miłostíwi Pánowie/ iáko puściwfzy fie Dworu/ v którégom látá przefzłé fwoie trawil: [...] všiadłem ná oyczyftéy roli *JanNKar* A2.

»mało przeszły« = *niedawny* (1): kto pomni málo przefzłé czáfy/ álbo czyta pirwfze písmá Polfkie: iefliże ięzyk/ álbo wymowá/ álbo káždy iny kftałt dziefiefznych Polakow/ ku pirwfzym terminom Polfkim iefť podobny *RejWiz* A4v.

»niedawno przeszły« = *niedawny* (1): To iednák iefť dźiwna rzecz/ że po te látá nie dawno przefzłé [*hisce annis proximis*]/ Posłow źiemfkich bárzo wiele ná feymiech bywáło/ ktorzi o zgwałcenie teftámentu Bożego/ [...] mowili *ModrzBaz* 140v; [Także i przeciw Fraymowi tenże burmistrz świadczył się, że on dom swój narożny budując czasu niedawno przefzłego w roku przefzłym blisko wypuścił budowanie na ulice. *DokumPłock* 1579 nr 722].

»teraźniejszy przeszły« = *niedawny* (1): dotego ludzie są temi dissensiami y terazniejszym przefzłym czasem, znędzeni, zubożeni *ActReg* 138.

»przeszły wiek« = *dotychczasowe życie* (2): Iefli ztąd iáką rofkofz ma człowiek cnotliwy/ Gdy wfpomina ná przefzły wiek fwóy świętobliwy/ [...] Wielés ty/ Ianie/ fobie pozyłkał rádofci Ná czas potomny z téy to niewdźięcznéy miłofci. *KochFr* 107; *PaxLiz* B2.

»przeszły wiek« = *przeżyte życie* (1): Zborze Páńlki zápłakni/ zgáflá świecá w tobie [...] Oná [matka] z czáftek twych iedná á potrzebna byłá/ Ktora niewinnie wlýzytek fwoy przefzły wiek żyłá. *WisznTr* 7.

»przeszłe wieki (przeszły wiek)« = *dawne czasy (dawny czas)* (2): Castigator seculorum, Który przefzłe wieki karał. *Mącz* 415c; Strunámi fwemi/ y vczonym ípiewániem ták fię popifuie/ Ze też przefzłemu Wiekowi málo wltępuie. *Prot* E.

Wyrażenia w funkcji przysłówka (61):~ »przeszłych czasow (przeszłego czasu); przed przeszłymi czasy; za czasu przeszłego; w przeszłych czasiech; [przeszłym czasem]« = *w przeszłości; praeterita tempora* *Vulg; anteacta a. transacta tempora* *JanStat* [szyk 30:4] (29;3;1;1): Tich przeflich Czafchow bil pyotr Voyewoda oczyecz Ilyafów y panem bil atherafz on vmarl *LibLeg* 11/162, 11/62v, 140v, 165v; *RejPs* 113; *KromRozm II* t2v; Ieftli co/ o czymby kto mógł rzec/ Pátrzayże/ to nowa rzecz? Iużci to było przefzłych czáfów [*Iam fuit in seculis*] kthore były przed námi. *BibRadz Eccle* 1/10; *Mącz* 10d; *RejPosWstaw* [21³]v; Spráwiedliwóby rychley ták prawie nifzczáflá/ Bowiem tych przefzłych czáfów przedáyná bywáflá. *MycPrz I* B2v, I B3, B3v, C3 [3 r.], II A3v; Wlýzytkoímy więc tych tzáfów przefzłych ták mawiáli: Giniem *WierKróc* A4v, Av; *CzechRozm* 185; Ktorzy [posłowie greccy] fie tego v nas domagáią/ Aby Helená byłá im wydaná: Ktorá w tych czáfiech przefzłych ALEXánder [...] Vniofl od mężá *KochOdpr* A3v; *ActReg* 121; *GostGosp* 96; *Phil* R4; Niech znam ia nędznik kiedy/ gdy iuż wieku mego Mnieyfzy kres/ niż go było/ zá czáfu przefzłego. *GrabowSet* E4v, Bv; *WujNT 1.Petr* 4/3; [proszeniśmy są] abyfmy Ziemię Wołynfká/ która przed przefzłými czáfy zupełnym á całym Práwem do Korony Polłkiéy záwflze należáflá/ téyże Koronie/ to ieft/ Królestwu Polłkiému przywróćili *SarnStat* 1186, 386, 906, 908, 1037, 1053, 1057; *CzahTr* Kv; [*DokumPłock 1579 nr 722; ZapWpolActCon 1531 122/nlb 2*].

»przeszłych dni; w przeszłych dniach« = *w przeszłości* (1;1): Superioribus diebus, Przeszłych dni. *Mącz* 435a; Stáwił fye nam w przefzłych dniách z iákáś twarzą frogá *ZawJeft* 22.

»przeszłych lat« = *w przeszłości; annis superioribus* *Modrz, JanStat; anteacta vita Mącz; memoria superiore* *Modrz* (17): GDym przeflych lat [...] tu wty ftrony do Polłki przyfledl/ [...] Myflilem mowę polłká ij xięgi polłkie moym nakładem wybiyác *March¹Wiet* Av; W ten czás też Luteryani rofpifali kfiążki/ mieniác być Papieżá Antykryftem/ y przyczyná wálki/ ktory przefzłych lat łotry náymował/ áby ízoftá ziemię palili *BielKron* 227, 199, 226, 293, 310, 418, 447v; *Mącz* 11a; Ci to [Kozacy] przefzłych lat za Wiedniem w gorách y w Rákufiech wielkie ízkody poczynili *BielSpr* 53; powiedáią o nieiákim Kállimáchu/ że przefzłych lat/ námawiał Krolá Ianá Olbrychtá ná tákowe rzeczy/ ktore należáły ábo ku wygubieniu/ ábo przynamniey ku nawátleniu zacności ítanow *ModrzBaz* 21v, 21v, 120, 120v; *BielRozm* 10; *SarnStat* 879, 1238.

»od przeszłych lat« = *od dawna* (1): Lecz teraz [...] máiąc chuc przyśc do was od wiela przefzłych lat [*praecedentibus annis*]: Kiedykolwiek poydę do Hispániey/ ípodziewam fię że támtędy idác wyżrzę was *WujNT Rom* 15/23.

»przeszłych wiekow (przeszłego wieku); w przeszłych wiekach« = *w przeszłości; praeteritis generationibus* *PolAnt, Vulg; superiore aetate* *Modrz* (6;1): *KromRozm III* E5v; *BudNT Act* 14/16[15]; Byli niektorzi przefzłego wieku/ ktorzi co napřednieyflze *beneficia* lámey íláchćie zá przywileymi áz

z Rzymu otrzymanemi/ przyśładzali. *ModrzBaz* 132v; Ták iefzczé ítárfzy Tertulian ná Heretyki woła. [...] niech się rozpytáią wprzeźłych wiekách maiáli łuccefyą od początku idącą *SkarJedn* 33; *WujNT Act* 14/15; łłufzny łąd Páńłki dopułzczał głody y zárázy morowe/ częścíey niż ktorych przeźłych wiekow. *PowodPr* 7; *SkarKaz* 40a. ~

Wyrażenia w funkcji przymiotnika (15):~ »[co] przeszłych czasow (przeszłego czasu)« = *dawny, stary; praecedentia a. praelabentia tempora Mqcz; tempora praeterita Modrz* [szyk 6:1] (7): IAKo ieft wiek pierwłzy plągą powodzi łkarány od Bogá prze ludzkie wyłtępkí/ iefth rzecz thym wiadoma/ kthorzy dowcípem łwym obaczáią álbo łie dowiáduią przemiennosci przeźłych czáfów. *BielKron* 296; *Digerere acta seu tempora, Dzieye przeźłích czáfów rządznie łpráwić. Mqcz* 145b; *Secundum consuetudinem praecedentium temporum, Wedle zwyczajú przeźłych czáfów. Mqcz* 427b, 180d, 303d; Czás iuz áby wđdy kiedy rzeczy przezwiłkam łwoiem były wrocone: niech będą popráwione przeźłego czáfu omyłki *ModrzBaz* 133, 143v.

»[kto, co] przeszłych lat« = *dawny, stary* [szyk 3:1] (4): *Chronici libri, Xięgi dzieyów á pámiátká lat przeźłych. Mqcz* 52c, 52b; *SarnStat* 6; Co ma nád cię on Neftor przeźłych lat wymowny? Ktoremuś ty we włzytkim Oycze moy ieft rowny? *SapEpit* B.

»[kto, co] wiekow przeszłych (wieku przeszłego)« = *dawny, stary* [szyk 3:1] (4): ták połpolicie potomni ludzie czynią/ iż więcej czoś o przeźłego wieku ludziech rozumieią/ y formuią łe łobie w wyłzłzych cnotach/ y dołtoiońłtwie/ niż w kłięgach o nich łtoi *GórnDworz* V4v; Bo pátrzay/ chocia y nie mieli żadney burdy/ áni ran/ áni guzow/ oni zacni Philozophowie wieku przeźłego/ [...] Ale zawđdy walczyli á wielką burdę włtáwiczníe mieli z niecnotámi á z rozmáitemi łpráwámi łwiátá tego *RejZwierc* 23; *CzechEp* 190; *GrabowSet* Q2v. ~

Szeregi: »przeszły a minęły« (1): yakoz tich przełłích a mynelích czáfów pyłal do nas pana swego [...] Sędzia Zamkv naschego Oczakowłkie⁸⁰ opowiadayacz o barzo wielkych łzkodach y o niepokoyv łwym *LibLeg* 11/62v.

»i nasz i przeszły« (1): ktorego práwá/ iáko ludzie vkrzywdzeni/ y obciázeni bywáli/ łwiádczą y náłze czáfy/ [...] y przeźłé *NiemObr* 172.

»przeszły i niniejszy« (1): Iáko známienita y potrzebna przełłtrogá duchá Bożego ieft/ czáfy przeźłé y ninieyłze okázuią *NiemObr* 80. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r., w przeciwstawieniach 2 r.*]

»(ani, tak, i) przeszły i (ani, jako i) przyszły« [szyk 7:1] (8): á wiele trapienia ma człowiek/ gdyż niewie przyłzłzych y przeźłych czáfów/ áni ich może poznác przez żádnego połłá. *BielKron* 81; a przes piłanie ninieyłze rzeczy potomnym ludziom [abyłmy] zołstawowali/ a tak y przeźłý y przíłzły czas/ łobie włpołobiemy/ y w nich biegłi będzíemy *KwiatKsiąż* H; poniewáz IEHOVAH tho łłowo thoż znáczy że Bog y łam ieft przez łię/ y innym effencyey [...] vdzíela. [...] Ieft/ ktory niema áni *praeteritum* áni *futurum*, tho ieft/ áni przeźłego czáfu áni przyłzłęgo/ ále zówždy á zówždy ieft. *SarnUzn* B8v, C; *CzechRozm* 103; Bo w wieczności nie máłz czáfu przeźłego/ áni przyłzłęgo/ ále włtáwiczne dzíłsia. *WujNT* 754; *SarnStat* 542, 1198. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r., w przeciwstawieniach 4 r.*]

»stary a dawno przeszły« (1): *Prisca secula, Stáre á dawno przeźłé látá. Mqcz* 322c.

»(i) przeszły albo (i) ten« [szyk 1:1] (2): Annales. Dzieye roczne/ To yeft/ Hiſtoria gdzie wſziftky przigody y yne rzeczy które fie kolwiek czáfów tych álbo przeſzłych przetoczyły/ bywają ſpiſowane. *Mqcz* 10d; *SkarKaz* 40a.

b. *O ludziach* (19) : *LubPs* gg4; żaden niebył rowien thobie z Krolow przeſſlych przez wſſyfkie dni minęte. *Leop* 3.*Reg* 3/13; [papież *Sergiusz*] Był wychowaniec przeſzłych Papieżow/ przeto fie od nich nic nie odrzelił w ſpráwie poſpolitey rzeczy. *BielKron* 171; ieſlićby ciężko mowić/ [...] tedybyś łobie czytał Philozophy/ hiſtoryki piękne/ ony ich wdzięczne ſpráwy y roſpráwy/ także theż ſpráwy y poſtępki ludzi przeſzłych/ ludzi mądrych/ ludzi ná wżem rozważnych *RejZwierc* 160; *GórnRozm* E2; *ActReg* 107; [obiecujemy] rofkázác [...] áby té księgi przeſzłych Stároſtów tak ná inné Stároſtwa wſtępujących/ iáko zchodzących/ y od innych żywiących były włożoné w ſkrzynkę/ álbo w ſkrzynię oſobliwą *SarnStat* 538; Przywiléy Króla Zygmuntá piérwſzego, potwierdzájący wſzytkich przeſzłych Królów wſtáwy *SarnStat* 940, 415 [2 r.], 538 [3 r.], 938 [4 r.], 1146.

W charakterystycznych połączeniach: przeszli krolowie (3), *ludzie, panowie* (2), *papieże, podskarbiowie* (2), *starostowie* (8).

Wyrażenie: »już przeszły« (1): Y waźniewyby było *infinitivum* nieſkończony mowię czás dác boſtwu (gdyby iy mógł był kędy *X(iądz) K(anonik)* náleść) ktorego dowieść chciał/ niź iy Abráhámowi iuż przeſzłemu muſieć przyznác *CzechEp* 68.

c. *O tekście i wypowiedziach: napisany, wypowiedziany, zamieszczony w poprzedzającym tekście, poprzednio wydany* (35) : *MurzOrt* B3; W Przeſzłych Kłyęgách było Nápomnienie [!]/ iáko ſye Człowiek ſpráwować ma w życiu ſwoim/ Aby tym ſnádniej zdrowie záchować mógł. *SienLek* 31v, 45, 193, Xxx; á o pánu Kriſkim theż/ nie ináčzey dzierzę/ s przeſzłych ſłow iego. *GórnDworz* V3; Nie inákſzą ſummę náuki Apoſtolſkiej znióſł Páweł f. w I. liſcie do Kor. w XV. káp. á do Rzym. w X. ktory też y w III. kápít. do Ephezow ſwiádſzy że w przeſzłych dwu kápithułach wyłóżył ſwoie poznánie Pána Kryſtuła w táiemnicy. *RejPosWstaw* [1433]v; Acźkolwiekeś iuż przedtym ſłyſzał zmienkę mieyſcá tego/ y z przeſzłych odpowiedzi/ mogłeś fie náuczyć wyrozumienia iego: wízákżemi iefzcze ná to twoie pytánie nie ciężko będzie nieco odpowiedzieć *CzechRozm* 37v; A co fie tknie czáſtki tey. y żeby oná zázwdy przeſzłe ſłowá z pozad idącemi złączác miáła/ tedy mi to dziwna/ iż tego nie pámiętałz/ co fie o tym mowiło *CzechRozm* 64; Lecź iż fie iuż przedtym o ſkázoney náturze náłzey nieco w rozmowách przeſzłych dotykáło: przeto mi fie tak zda/ iż fie nam tym dłuĝo báwić nie trzebá. *CzechRozm* 206v; Acześ to mógł z przeſzłych ſłow moich y ſam obaczyć/ [...] wízákżeć to iáſniewy ſámymi ſłowami Chriſtuſowymi pokażę. *CzechRozm* 264v, 37, 71, 147, 157, 179, 190, 201; Gdyż fie to w przeſzłych ksiáżkách z łáme⁸⁰ wyznánia *K(iędza) K(anonika)* pokażáło/ iż Troyce/ iftności/ perſon/ dziećiókrzczeńſtwá etc. w piſmie ſ. nowe⁸⁰ przymierza nie máłz. *CzechEp* 361, 20, 199, 344, 348; Lecź iż takiego przynaglęnia do chrztu oni przednieyſzy [*ludzie wierzący*]/ nie wżywali: iuż fie to z przeſzłych dowodow/ y przykádow pokażáło. *NiemObr* 149; *WujNT przedm* 2; NÁydówánié obyczáiu/ którymby pocźciwie záłłuzeni ludzie nagrodę przyſtoyną ſłuźbóm ſwym mieli/ záchowané było do Séymu tego Conſtituciámi przeſzłými *SarnStat* 79, 88, 89, 104, [1023], 1131; *PowodPr* 80.

W przeciwstawieniu: »przeszły ... poſledni« (1): Wydawcá tych Kłyążek/ áczkolwiek więcey piſał niźli ty troie kłyęgi: ábowiemći y ty drugie piſał/ ktore poniżey ſtoią: iedno iż ty przeſzłe troie/ były

nieważny/ niż ty poślednie piśmiany/ y nie takim wiele w nich poprawiał: przeto on jakoby rzecz doskonałą/ tym dokończeniem zawarł. *SienLek* 44.

W charakterystycznych połączeniach: przeszłe dowody, figury, kapituły, konstytucyje (5), księgi (książki) (7), listy, odpowiedzi, pisma, powieści, przykazania, przykłady, rozmowy (4), słowa (6), statuty (2), świadectwa (2), uchwały, wywody.

Szeregi: »przeszły i przyszedł« (1): MY Ian Olbracht/ z łaski Bożej Król Polki/ [...] ponieważ zalecając statuty przeszłé/ y stanowiąc też przyszłe. Y też dla wielu przypadków przypadłych nowe postanawiamy. *SarnStat* 28.

»przeszły, wyższej opisany« (1): Ale iż to nie tak rychło po tym proroctwie miało być/ ani nie to na on czas o żadnej niewieście brzemiennej rozumieć miało: [...] tedy to każdy mądry y baczny z przeszłych słów Ezaiaszowych także wyższej opisanym pozna *CzechRozm* 141.

2. Poprzedni, ostatni, bezpośrednio poprzedzający, zeszedł; *praeteritus PolAnt, Vulg, JanStat, Cn; proximus Mącz, Modrz, Cn; prior Mącz, Vulg, Cn; antecedens Mącz, Cn; praecedens Miech; superior Mącz; anteactus, superanteactus Cn* (276) : *FalZioł* V 18b; *Marcescente adhuc stomacho pridiani cibi onere*, Gdy jeszcze żołądek mdły był/ dla przeszłego obżarstwa. *Mącz* 209c, 196a; bo jednak po przeszłej wieczerzy [*pan Wapowski*]/ rychło nie był s Prądniką pokwapił. *GórnDworz* Ee; A ta iśta Prośba [*ale nas zbaw ode złego*]/ iest różna od Prośby przeszłej. Abowiem przez onę prosimy tego/ abyśmy winy się wstrzedz/ a przez tę zaś/ abyśmy męki prozni być mogli. *KuczbKat* 430, 430 *marg*; *Mokiewski* zarazem wstąpił z wojskiem swoim/ pamiętając na Horzeńską przeszłą porażkę *StrykKron* 752, 442; *KochJez kt*, A2; *ReszList* 141; *ActReg* 118; Po poprzedniej śpowiedzi/ powiedz iakoś się dawno śpowiadał/ y iestli pokutę na przeszłej śpowiedzi naznaczoną wypełnił *LatHar* 136, 117; *VotSzl* B4v.

W połączeniu z nazwą zgromadzenia publicznego mającego charakter urzędowy lub państwowy [w tym: sejm (63), elekcja (5), synod (2), koronacja (2), konwokacja, koncylijum, trybunał, [wiec]] (75): *ZapWar* 1545 nr 2646; Który [pokój] acz też nam był przez IKM na przeszłym sejmie obiecany, jednak my go od księży IchM nie mieli *Diar* 40; Item kościoły wszystkie, które by były immutowane albo zburzone po uchwale przeszłego sejmu, mają być in pristinum statum et ritum przywrócone. Takie też księży IchM cobykolwiek wykroczyli nad uchwałę przeszłego sejmu, ma być irritum et inane. *Diar* 50, 21, 25, 35 [2 r.], 36, 52 (16); Ale jeszcze słuchaj co dalej na przeszłym Sejmie w Piotrkowie naszymi wdzieli Pralaci *OrzRozm* I3, S2v, T3v, T4, T4v; Byćchmy wiedzieli co iest prawdziwa Eksekucja/ a by był z nami Bóg/ kończylibyśmy ją byli pewnie/ na przeszłym Sejmie w Piotrkowie *OrzQuin* E3v, C2v, D2v, E3v, Z; *WujJud* 1v, 27v; *ModrzBaz* 140; *ZapKościer* 1582/33; *CzechEpPorz* *2; Patrzaicież dla naszej niezgody co za Pa Pana [!] obraliśmy naprzestle Electije *PaprUp* E2, I2v; *ActReg* 49, 50, 133, 134, 163; DAwać śprawę naszą Posłowie z każdego Séymu przyiachawży/ to co śprawili na przeszłym Séymie przed Bracią na Elektiiéy téy *SarnStat* 44; a Piśarz ma iest przyięć/ y z nich [pieniędzy] wkrzywdzonému za słusznym y prawnym pokazaniem krzywdy albo szkody/ ma dożyć uczynić/ zostawując we wszystkim Constitucją Krakowską na Koronaciey naszymi przeszłej uczynioną. *SarnStat* 433, *7v, 6, 17, 80, 85 [3 r.] (34); Zaczynam iakoż wierzyć/ [...] iż na przeszłym Trybunale Lubelskim/ [...] Zbor tych Nowokrzęźców/ który tam iest niemający/

połpolicie też modły do Báálá łwégo czynił/ áby Pan Bog zdarzył pánowanie pogáńłkie *PowodPr* 35; *SkarKazSej* 704a; [zalvye łye ná Piotrá Wonende, yłłh on, [...] łperował na Dom, na dwor y ogrod, y ná ynłłhy łtátek moy, za którym łpervnkyem, włtápil wprawo, y ná przełłym wyeczv wedłvg zachowania prawa myełłkyego, [...] dołłál pyrwłłego nyełłłanego rok^v *ZapWpolActCon 1531 122/nlb 2*].

W przeciwstawieniach: »przeszły ... ten, przyszły« (2): Ie⁸⁰ M. Ksładź [!] Arcybłłkup Gnieźniełłki/ łtołąc przy deliberáćiiéy ná przełłym Synodzie vczynionéy/ obiecał ná tym łwiéłym Synodzie/ łto Dukatów we złóćie z łtrony kołłółá Gnieźniełłkiego *SarnStat* 197, 359.

W charakterystycznych połączeniach: przeszła(-e, -y) bitwa, ciéżłkie rodzenie, *interregnum*, jubileusz, myśl (2), obzarstwo, porażka, prołba (2), spowiedź, statut, trwoga, walka, wieczera, wojna (2), zasługa, złączenie.

Wyrażenia: »blisko przeszły« = *proxime praeteritus JanStat* (15): Przetoż my [...] ná blisko przeszłym sejmie prosilłłmy pokornie imieniem wszech WKM swego MP, abyłł raczył [...] ukrajną rozmowę tu w krolestwie swem [...] postanowilł *Diar* 84; źłełłcie táł tułłzyli Seymowi Piotrkowłłkiemu/ bliłko przełłłemu: názwáłłłłcie go Kłátwá Bożá *OrzQuin* E3v; Myńcá włzeláka Litewłka/ Czełka/ áby byłá brána/ wedle Vniuerłálu y wywołánia łéymu Wárlłzawłłkiego bliłko przełłłłego *SarnStat* 17; Daná nam ielł łpráwá/ iżby łie niekłórzy znáyđowáłł z Burgrábiów zamku Krákwłłkiego/ kłórzy náđ Séymów/ táł Piotrkowłłkiego iáko y Wárlłzawłłkiego bliłko przełłłłych Conłtitucję y vchwałł/ ná zamku Krákwłłkim ná Burgráblłłwáłł obecnie nie miełłłkáiá *SarnStat* 491, 80, 274, 347, 444, 607 (13).

»niedawno przeszły« (2): *ZawJeft* 22; IZełł W(asza) Wieleb(nołłć) byłł *fantorem meorum studiorum* ná Séymie niedawno przełłłym *publicé* przed Królem Ie⁸⁰ M. y Senatem raczyłłłłł W(asza) Wieleb(nołłć) *łpontanéé* wyłłłwáć moie przedłłwłźćie z łtrony wydánia Státutu y porzáđku iego. *SarnStat* 834.

»ninie przeszły« (1): táłłce y teraz zá tego złączenia [*planetów*] ninie przełłłłego/ okrom wátpienia/ Pan Bog Włłzechmogácy iákiego mocnego Krolá [...] dáć raczy *LeovPrzep* C2v.

»przesłłe poroczki« (1): Pozwánemu ná roki może mu być rok przełłóžon prołłtá niemocá/ Ná wtorym roku prawđziwá niemocá/ Ná trzećim roku má przyłłáđz/ iż byłł w przełłłłe roki álbo poroczki chor. *UstPraw* G3.

»połłedzej przeszły« (1): raczyłł WKM powinowactwo swe krolewłłkie rozpomnieć, ná ktorełł się náł zdawná obwłázawszy Panem Bogiem połłwıadczyłł a hojnymi obietnicami od samego skoro zaczęćcia pánowania swego z sejmów do sejmów listy swemi powtorzyłł i z tego połłedzej przełłłłego miłłóciwıe uiłłłłłł *Diar* 21.

»przesłłłe roki« [*szyk 1:1*] (2): *UstPraw* G3; Kłóry ćie przypowielłca ku dołłycuczynienu y zápláćeniu iemu łtá grzywien/ przez łáđ Ziemłłki N. kłóre ná Rocéłł Ziemłłkich w N. bliłko przełłłłłłych [!] [*terminis Terrestribus proxime praeteritis JanStat* 538] ná ćie łá łkazáné *SarnStat* 1248.

»przesłłá sprawa« [*szyk 1:1*] (2): *ActReg* 109; Dawanie łpráwy Połłów Ziemłłkich o łpráwáłł przełłłłłłych Séymowych. *SarnStat* 44.

»teraz przeszły« (1): Item zeznáłł yłłł wyarmark therałłz przełłłi Cznrzow 2 Thachri ł klyepu od paney kachny hakyem przełłł okno wıczyagnáll *LibMal* 1550/153.

Szeregi: »dawny i przeszły« (1): Nie tylko te przyjmować Piśmá potrzebá/ o których nigdy wątpienia nie było: [...] ále wżyfłtkie ktore od Kościołá ná Conciliach dawnych/ y ná tym przefłżym Trydentfłkim łá podáne y deklárowáne zá prawdżiwe łłowo BÓże. *WujJud* 27v.

»przeszły, (i) ten« [szyk 1:1] (2): *Diar* 21; ROki Ziemfłkié/ [...] íśc máią obyczáiem zwykłym pod niebytność náłżé/ iáko y przy nas. O retentá prowentów fłtołu náłżégo/ [...] y o retentá dawne Quárty/ ták przefłżych lat/ które lie ná przefłżym y ná tym Séymie odłádzíc nie mogły *SarnStat* 6. [*Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.*]

»przeszły i terazniejszy« (2): Iákóž iuz wżyfłtki [*listy, tj. przywileje*] mocá vchwały póspolitáy Séymu przefłżégo Piotrkowfłkiégo/ y terázniejszyégo Wárszáfłkiégo/ z zwolenia Pánów Rad koronnych/ y Polłów ziemfłkich vtwierdzamy w zupełnéy mocy *SarnStat* 85, 93.

a. O czasie (120) : Veczwarthek przeszły przislál sa mnv Voyewoda Valaszky pana Thome Lugopheta *LibLeg* 9/52; *ZapWar* [1540] nr 2598; *RejPs* 64; Item wpyłzdrach przefłlego yarmarku myecz vkradli wřchithczy trzey *LibMal* 1543/75; Item zeznal yřch Macziewy kmyecz Gáfłý v Zydow byl pokradl zymy przefłley *LibMal* 1545/98; panu Sobyefłzyerskyemv wkleczewye vkradl dwanałdzie lozek řrebrnich wpyathek przefłchli *LibMal* 1554/192v, 1543/97, 1544/80, 1545/98, 1546/117, 120 (16); Názáiutrz potym rzekłá fłtárfza [*siostra*] ku młodźey/ Iáciem przefłżey nocy z oycem řwym řpálá *BibRadz Gen* 19/34, *Gen* 31/29, 42; *BielKron* 211; *Mqcz* 251a; Tákiéž Ieřieni przefłżéy/ Dymitr Wiřniowiecki/ z czelnymi z Wołyniá Kozaki/ w Wołofłzéch zginął *OrzQuin* Z4; *HistRzym* 127v; przefłżey nocy/ [...] Wilhelm Krol Angielfłki ná řád Bóży wezwány/ obžáłowány y ołádzony íeřt. *SkarŻyw* 336, 511, 565; *StryjKron* 532; Przydáne íeřt krotkie opifánie nabožeńfłtwá RZYmfłkiego/ pierwey potoczneho: á potym ołobneho w przefłży Iubileufł/ ábo Miłofłciwe láto pokazánego. *ReszPrz* A; *ArtKanc* T5v; *ActReg* 101; DNi te 40. ktorefłmy ná pokuty náłżey podpárcie záczęli/ záleciáią fię nam nie tylo przykłádem P. náłżégo/ iákofłmy w przefłżá Niedzielę řlyřzeli/ ále tež y przykłádem tych wielkich v Bogá męžow y Prorokow/ Moyzeřá y Heliařá. *SkarKaz* 119a.

W połączeniu szeregowym (1): Bo poniewáż przez cály dzień przyrodzony/ y przez część przefłżégo/ y przez drugá dniá póřledniego w grobie trwał [*Pan Chrystus*]/ dla thego prawdżiwe powiedamy/ iż trzy dni w grobie ležál/ y trzećiego dniá zmartwychwřtał. *KuczbKat* 50.

W charakterystycznych połączeniach: przeszłe(-y, -a) Bóże Ciało, czwartek, gody, jarmark (4), jesień (2), jubileusz, niedziela (16), noc (10), piątek (4), poniedziałek (5), post (2), sobota (9), sześć miesięcy, środa (3), święto, święty Jan (Michał, Mikołaj) (4), Wielkanoc, wtorek (2), zima (2).

Wyrażenia: »blisko przeszły« (2): Ířch weřrzode blifłko przefłchłá ydacž spywa od schwaba krawcza wyeczor wzyłá rąbek Hannye. *LibMal* 1551/162v, 1551/161; [*DokumPłock 1579 nr 722*].

[»niedawno przeszły«: Item then ze vozny zeznal yz cztery pozwi [...] Na vyelmoznego piotra ligáze [...] wesřzodze blifłká po podviszenyv sywenthego krziza nyedawno przefłlego íeřt polozil *ZapKrac* 1544 31/726, 1544 31/726.]

»ninie przeszły« (2): Item zeznal yřch zwadzyřfłchi řyžá řfluzebnyky ye⁸⁰ Mczi pana poznanfłkiego wřfłobothá thá nynye przefłżłá, do řfilczewey wdom vczyekl y tamze yey prořzil abi go gdzie zachowála *LibMal* 1545/99v; Proximis sex mensibus, Tych blifłkich ninie przefłżłych řzeřć mieřicy. *Mqcz* 326a.

»teraz przeszły« (39): *LibLeg* 7/8v; Zeznall yŃch wewthorek therafch przeŃly v pvchali wŃolaczu bądacz tham na pywy, vkradl Ńvknya Ńcharą na Ńtholie *LibMal* 1544/81v; Item Znyedzielye therafz przeŃchley dwv konyv yednego Ńziwego drugiego gnyadego zabili Ńtemze thowarŃŃchem *LibMal* 1545/107v; Petrus de Kszyasch [...] recognovit ŃŃch ssobothi therafz przeŃchley na Nyedzielyą wnoczy wlayaŃl do Ńathek myąŃznych na Rynku lyezaczich y pokradl myeŃŃo kthore wyedney yathcze nalyazl *LibMal* 1548/147v; Anna de Oborniky [...] recognovit ŃŃch zoŃtawŃchi Brzemyenna Zyanka kucharza pana NowowyeyŃkyego vrodzila chlopcza przed Ńzwyathem Bozego Narodzenia therasz przeŃlym wdomu Anny popky *LibMal* 1554/187, 1546/120v, 1547/127v, 128v, 130, 132 (38).

Wyrazenia w funkcji przysłówka (44):~ [»czasu przeszłego« = *wczoraj*: Gdy czasu blisko przeszłego, to je we czwartek po niedzieli przewodnej w roku niniejszym był wezwany od sławnego pana Marcina Gaynowskiego [...] ku oŃwiadczeniu aktu niniejszego *DokumPłock* 1579 nr 722.]

»przeszłego dnia; w dzień przeszły« = *wczoraj* [*szyk* 3:1] (3:1): Andreas de Mielzino [...] recognovit ŃŃch wdzien bozego wnyebo wŃtąpyenya therafz blisko przeŃli zelyaza pluŃzne puchalye wŃolaczu pokradl *LibMal* 1551/161; ále yuŃ Ńluchaymy/ yáko Mnich z Dworzáninem z ŃŃedŃŃy Ńye w krucganku/ gdzye Ńoby przeŃzłego dnyá myeŃŃe dáli/ roŃpráwya. *KromRozm II* a2v; Pridie, PrzeŃzłego dnia/ wczorá. *Mącz* 321d; *ActReg* 49.

»roku, lata przeszłego; od roku przeszłego; w roku przeszłym; tak rok przeszły [= *przeszłego roku*]« = *anno praeterito a. priore Vulg; anno antecedenti a. superiori Mącz* [*szyk* 24:16] (27:8;2;2;1): Ian Mrosz szrasznov barthnyk kŃzyaszacy pvŃczyey kamyenyeczŃkyey dal dwye Raczcze myodv dobrego nyephalszyvego dany kŃzyaszaczey latha przeszłego *ZapWar* 1507 nr 2015; *BielŻyw* 2; therasz lyatha przeŃlego vyelye Ńyą lvdzy roŃbyezalo y vyelką Ńzya skoda sthala w Valafkyey zyemy, przezŃ voyŃką roŃzmaythych lvdzy *LibLeg* 7/8v, 7/37, 11/63, 106v, 139, 158v; *MetrKor* 223v; *SeklWyzn* 3v; NapyerwŃŃha kradzieŃz poczal v damyana zlothnyka myŃtrza Ńwego roku therafz przeŃzłego przed godi *LibMal* 1550/153; Item zeznal yŃch liatha przeŃlego wthorvnyv bądancz vkradl trzi Lokczye Zrzynkv na wozye chlopv *LibMal* 1554/184v, 1547/125v [2 r.], 132, 1552/169v; DáŃŃŃmy odpowiedź y náukę tak rok przeŃly Legatowi pierwŃzemu iáko temu zábieżec mamy *BielKron* 200; KárzeŃ KŃiáżę Borbońkie/ ktory był odstąpiŃl krolá FráncuŃkiego przeŃzłego roku przyŃtaŃl do Celárzá *BielKron* 204v, 205v, 417 [2 r.], 421v; *Mącz* 44c, 435a; *OrzQuin* B3, E3, H2v, R2; To tobie o Ziemienniku Boże náŃz ofiáruiemy/ y czynimyc dzięki/ żeŃ nas Roku przeŃzłego dobrze zdrowych w okwitoŃci wŃzech dobr zboża y máiętnoŃci záchowal y ŃczyŃil *StryjKron* 160, 161, 697; *ActReg* 82; *GostGosp* 70; Znam bowiem ochotne Ńerce wáŃze: [...] IŃ y Acháia gotowa ieft od roku przeŃzłego/ á vprzeymoŃc wáŃzá wiele ich pobudziłá. *WujNT* 2.*Cor* 9/2, 2.*Cor* 8/10; wedle ConŃtituciy náŃzych ten Séym WáŃny Ńpólny w Roku przeŃzłym zlożyŃŃŃmy *SarnStat* 1026, 417, 1057, 1186; *SkarKazSej* 685b; [*ZapWpolActCon* 1550 14/66]. ~

Wyrazenie w funkcji przymiotnika: »[co] dnia przeszłego« = *wczorajsze (wczorajŃzy)* (3): *KuczbKat* 50; Co noc/ to rozbiéracye dniá przeŃzłego Ńpráwy *KochPs* 6; TyŃŃiac lat/ by teŃ byŃo wieku człowieczego/ Nie więcey iák mrugnienie będzie oká twego/ Nie więcey będzie nád czás dniá przeŃzłego wczorá/ Nie dłuŃszy nád godzinę zefzłego wieczorá. *GrabowSet* E.

Szereg: »przeszły, (i) przyszły« (1): *ActReg* 82; [A przyawszi zesnal dostatecznye then tho Stanislaw Ligaza yss arenduye thy tho dobra Kolanowka, Zeklcze, Chorkowka, ponyebile Themu tho urodzonemu Janowy Myszkowskyemu od thych god przeslych do god blysko przislych god a nycz daley *ZapKraKWiec 1543 9/245*].

b. *O ludziach* (18) : A ktoż tedy naprzod ty Lámpy wymyślił? Sábinianus Papież/ kthory namieftniká fwego Grzegorzá przefflego/ rofkazał księgi popalić. *KrowObr* 90v; *Prot* D2v; Theż by ten [*moskiewski, tj. car*] nie zámieftzkał czego/ ták iáko zá Zygmunta Krola/ iako theż y zá tego Krolá przefflego dwie ziemi pobrał *MycPrz* II C2v, I B2v, B3v, II A3, A3v, B2v (9); Panu Staroscie tez Piotrkowskiemu przeszłemu tez Gleit dano in forma simili. *ActReg* 156, 156 [2 r.], 171.

W przeciwstawieniu: »przeszły ... nowy« (1): [*jeden szlachcic mantuański*] rozmawiając to o śmierci/ á pánowaniu przefflego Papieżá/ to o tym nowym/ czoby zá páfterz być miał/ ták powiedział. [...] *GórDworz* O5.

Przen (1) :

W przeciwstawieniu: »nowy ... przeszły« (1): Náftań fczęfliwie/ ty Miefiácu nowy [o *Janie Krzysztofie Tarnowskim*]/ S táką pogodą/ y ták ludziom zdrowy/ Iáko ten przeffły [*tj. hrabia Jan Tarnowski, ojciec Jana Krzysztofa*]/ po ktorým thy wchodził *KochSz kt*.

a. *W funkcji rzeczownika* (1) : (*nagł*) Lefzko fzofty Czarny. (-) LEfzek po przeffłym zá Pána przyięty, Pan czuyny, hoyny, y v obcych wzięty. *KlonKr* D3v.

c. *O tekście pisany i wypowiedziach* (40) : W Przeffłym Thractacie [...] powiadaliśmy o narodach ktore mieftkali w Sarmathey Aziyfskiej albo Scithey *MiechGlab* 64, 35; *WróbŻółt* kk5; *MurzNT* 36; *MurzOrt* B3; A ták gdy był wybáwyon od onego krolá/ tedy ten Pfalm fpyewał ku czći Pánu Bogu. A ták s przeffłym Pfalmem máło nie iednáki Argument máią. *LubPs* Iv, Z5v; Trunki ktoré w przeffłym Rozdziale fá opifané ná dokończeniu/ ktemu dobrze fłużá/ gdy fye ktho wrwie/ vtraśnie/ álbo vtłucze *SienLek* 148v, 156v; Atochmy głofo fłyfzeli w tey przeffley rofprawie/ czego Pan potrzebuie po tey káżdey wierney owiecce fwoiey *RejAp* 37, 7v; *RejPos* 118v; *CzechRozm* 26v, 36v, 42, 131, 161; A tu niech nikt onych głupich Heretyckich fłow nie przywodzi/ ná ktore fię poczęści w przeffłym rozdziale powiedziało *SkarJedn* 56, 228 *marg*; W tym iáko fię potym zgadza y iáko pífmá ś. dobrze vżywa/ baczyć káždy może y z przeffley kápituły/ y ze wfzytkiego Wędzidla iego [*księdza Powodowskiego*]. *CzechEp* 174, 41, 109, 139, 140, 183 (9); Modlitwę ná końcu/ álbo wedlug świętá iey/ álbo wedlug nabożeńftwá twego kłáść y odmieniać mozeł/ wyiętá z przefflego rozdzielienia. *LatHar* 506; Aby fię kto nie domyślał z przefflego difkurfu Páwlowego/ o obránium y przeyrzeniu Bozkim/ żeby ludzie nie mieli mieć żadney zapláty zá dobre życie y zá dobre vczynki *WujNT* 566; (*nagł*) Argument wtorego listu do Tymotheufzá. (-) IZ w przeffłym liście Tymotheufzowi vczynił był [*Paweł*] nádzieię przyfzicia fwego k niemu *WujNT* 733; Ale ten Státut iuz iest ingroffowan ná przeffley páginie. *SarnStat* 544, 19, 412, 509; *PowodPr* 81; [*LubWiryd* 33].

W charakterystycznych połączeniach: *przeszły(-a, -e) dyskurs, ewanjelija, kapitulium* (6), *kazanie, list, napominienie, paina, psalm, rozdział* (4), *rozdzielenie, rozmowa* (3), *rozprawa* (2), *statut* (3), *świadectwo, traktat, wi(e)rsz(yk)* (3), *wypisanie*.

Wyrażenia: [»blisko przeszły«: Y wtem świádecztwie toż duch ś. co y wblifko przefzłem twierdzi/ że Chrifthus/ lub pozmazániec/ ieft Syn Boży. *BudArt* T8.]

»mało wyszszyj przeszły« (1): wízakże iefli powtoręm i tudziéifz idzie iaki infzy wokálifz/ tedy wedle mało wyfzfyzi przefzłego napominięniá/ má to/ i / ku pośledniemu nie ku tęmu który przefzedł wokálifzowy być przyłączono *MurzOrt* B2.

»przeszła rzecz« [*szyk* 2:1] (3): (*nagł*) Do thego co czedł thy przefzłe rzeczy. (-) PRzetomci ten pániámi koniec záhártował/ Byś lepiey myfl y ferce/ ná ocel vkował. *RejZwierz* [47²]; A trzećią [*rzecz, tj. sprawę*] też zaráz przypomionę: ktora ácz nie fłowy/ áni też tymi babimi wywody podobna ieft przefzły: wízakże fie z nią ná iednę rzecz zgadza *CzechRozm* 262, 34v.

3. *jęz. Zestawienie:* »przeszły czas« [*szyk* 1:1] (2) : v Prorokow częftokroć czas przefzły bywa położon zá przyfzły *BibRadz* I 303c *marg*; *CzechEp* 68.

Szereg: »i niniejszy i przeszły i przyszły« (1): oni [*Hebrajczycy*] czáfu ninieyfzłego/ *praefens*, nie máią: przetoż też tám [*Vulg Ex* 3/14] tak ftoi. Będę który będę: á nie ieftem którym ieft etc. Dla częgo mędrfzy regułkę tę wynáleźli/ iż czas przyfzły zámyka w fobie/ y ninieyfzy y przefzły y przyfzły czás. *CzechEp* 68.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (6) : Antecedens, Przezfzły. *Mącz* 44c, 105c; *Pristinus* – Przedtim będączy, przezfzły. *Calep* [849]a; *Transactus* – Przezfzli, odprawioni *Calep* 1080a, 74a, 835b.

Synonimy: 1. *dawny, minęły, przeminęły, stary*; 2. *niedawny, ostatni, zeszyły*.

Cf **NIEPRZESZŁY, PRZEDESZŁY, PRZEŚĆ**